

Van Bruggen

Wij zien dus in de overheid een door God ingestelde macht — en in beginsel alleen aan Hem verantwoordelijk —, die noodzakelijk is voor iedere aardse maatschappelijke samenleving en welke die samenleving ten goede komt. Dit impliceert, dat de overheid te allen tijde en onder alle omstandigheden zich ervan bewust dient te zijn, dat haar macht niet uit de mens of de mensen voortkomt, doch dat deze door een hogere macht dan die van de mensheid is verleend en dat die hogere macht daarmee gediend moet worden. De overheid moet dus heteronoom ingesteld zijn.

Toegepast op de zorg voor de godsdienst, wil dit zeggen, dat de overheid niet slechts tot taak heeft, de vrijheid van godsdienst te garanderen, zoals onze Grondwet zegt, doch dat zij bovendien die godsdienst, waarin de mens voldoet aan zijn primaire roeping en verplichting, te behoeden en te steunen heeft.

Hiermede, mijnheer de Voorzitter, kom ik dan weer terug op dit wetsontwerp en de kritiek, die ik daarop in de aanvang meende te moeten uitoefenen.

Van het oorspronkelijk ontwerp, zoals het werd ingediend, kan worden gezegd, dat daarin het streven van de Regering, de huidige overheid, om de godsdienstzin, in casu de christelijke godsdienstzin, van ons volk te begunstigen en te versterken, naar voren komt en dat de Regering blijk geeft van haar wil, zich niet te beperken tot het handhaven der grondwettelijke bepalingen aangaande de vrijheid, waarin slechts de neutraliteit ten opzichte van de godsdienst — ieder kann nach seiner Façon selig werden — verankerd is, maar uit de titel van de wet, regeling van het verstrekken van een premie aan kerkgenootschappen, en uit de ondertitel, Wet Premie Kerkenbouw, blijkt het heel anders te zijn. Het blijkt voorts uit de considerans van de wet:

„Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat het wenselijk is, regelen te stellen voor het verstrekken van een premie uit 's Rijks kas aan kerkgenootschappen ter zake van de stichting van kerkgebouwen”,

alsmede uit de inhoud van hoofdstuk I.

In hoofdstuk II, premie ter zake van de stichting van gebouwen, bestemd tot het houden van openbare bezinningsbijeenkomsten, wordt slechts een algemene maatregel van bestuur in uitzicht gesteld, waarbij de stichting van dergelijke gebouwen op dezelfde voorwaarden als die voor de kerkgebouwen worden gepremieerd, een regeling, waarmee wij ons, zij het op geheel andere gronden dan voor de kerken, wel kunnen verenigen.

Bovendien wordt in de memorie van toelichting op blz. 6, eerste kolom, onderaan, door de Regering opgemerkt, dat op andere terreinen dan de subsidiëring van kerkenbouw, zoals de geestelijke verzorging van arbeiders in kampen, militairen en gedetineerden, als algemene gedragslijn wordt gevolgd, dat aan god-dienstige verzorging voorrang wordt verleend.

Helaas, van dit o.i. juiste standpunt van de Regering en de weergave hiervan in de wet is niets overgebleven onder druk van de Tweede Kamer, hetgeen te betreurenswaardiger is, daar in de stem der Volksvertegenwoordiging geacht wordt de wil der natie tot uitdrukking te komen. Het oorspronkelijke wetsontwerp, waarin het god-dienstig karakter der materie tot uitdrukking kwam en de Regering van haar heteronome instelling blijk gaf, is gedenatureerd tot een gewone sociaal-culturele wet, die met zovele andere gelijksoortige wetten aan ons maatschappelijk leven richting geeft.

Want, mijnheer de Voorzitter, in het nader gewijzigd ontwerp, dat thans voor ons ligt, is de premie voor kerkenbouw met die voor gebouwen van genootschappen op geestelijke grondslag, andere dan kerkgenootschappen, gelijkgeschakeld, onverschillig of die gedeeltelijke grondslag god-dienstig of agod-dienstig is. Door de overheid worden beide categorieën op dezelfde voet behandeld, waarmee zij blijk heeft gegeven van onverschilligheid omtrent de vraag, of het volk, dat zij heeft te leiden, zich naar of van de godsdienst afkeert, en

Van Bruggen e. a.

daarmede de gelegenheid heeft laten passeren te getuigen, dat zij zich ervan bewust is, dat zij haar gezag ontleent aan God, de Schepper en onderhouder van deze wereld, Wiens dienaar zij is. Het valt mij voorts op, dat de Regering wel de considerans van het ontwerp heeft gewijzigd in verband met de gewijzigde inhoud, maar dat zij de titel van de wet en zijn korte samenvatting onveranderd heeft gelaten.

Is dit een nalatigheid of moet dit worden opgevat als een camouflage van de neutraliteit van Staat en overheid? Ik zou de Regering in overweging willen geven ten spoedigste de onjuiste benaming door een betere te vervangen.

Betekent deze kritische beschouwing nu, mijnheer de Voorzitter, dat mijn fractie tegen dit gewijzigd ontwerp zal stemmen? Ik zou willen antwoorden: geenszins! Wij beschouwen het ontwerp, nadat het tot wet verheven zal zijn, als een gewone sociale wet, waarvan ook de kerkgenootschappen profijt kunnen trekken. Haar leden dragen immers mede de lasten van de Staat. Waarom zouden de kerkgenootschappen dan niet meedelen in een premie-om-niet voor alle genootschappen op geestelijke grondslag?

Wanneer ik een vergelijking zou mogen maken, dan is de situatie eigenlijk dezelfde geworden als die men heeft bij de subsidiëring, die wordt gegeven voor restauraties, welke subsidies zowel kerken als profane gebouwen omvatten en waarbij de culturele maatstaf wordt aangelegd, of iets al dan niet voor subsidiëring in aanmerking komt. Dan is deze wet te zien in het gewone sociale en economische vlak. Het verdriet onze fractie echter, dat deze overheid, die, voor zover wij daarover kunnen oordelen, uit personen bestaat, die ons volk gaarne godsdienstig zien leven, thans de gelegenheid om zulks te tonen heeft laten voorbijgaan. Want wij zijn diep in ons hart overtuigd, mijnheer de Voorzitter, dat een volk, dat zijn godsdienst verwaarloost, vroeg of laat te gronde zal moeten gaan.

De heer Troostwijk (P.v.d.A.): Mijnheer de Voorzitter! Zie ik het goed, dan brengt het wetsontwerp, dat wij thans behandelen, twee nova:

1. een algemene aanspraak op een premieverlening uit 's Rijks kas bij kerkenbouw;
2. de gelijkstelling op het punt van deze premieverlening van kerken en bezinningscentra.

Sinds jaar en dag heeft de overheid de kerkenbouw gesubsidiëerd. Het waren evenwel in hoofdzaak gemeenten, die als subsidiënten optraden. Dat het Rijk een gemeentelijke taak overneemt, is niets bijzonders. Vele onderwerpen, welke nu in wetten worden geregeld, waren daarvoor punten van gemeentelijke zorg. Het is bekend, dat vooral in het zuiden des lands gemeentelijke overheden in het verleden zich bij kerkenbouw niet onbetuigd lieten. Maar ook in het noorden zijn er van oudsher gemeenten geweest, die kerkenbouw ook financieel steunden. Zo is het interessant om te weten, dat het bestuur van de stad mijner inwoning reeds in de 16de en de 17de eeuw de kerkenbouw in de veenkoloniën subsidieerde en dat de beweegredenen daarvoor analoog waren aan die, welke tot de indiening van het thans aan de orde zijnde wetsontwerp hebben geleid.

Algemeen was deze subsidiëring evenwel niet. Bovendien zijn er gevallen geweest, waarin hogere instanties de gemeenten hebben belet, subsidie voor kerkenbouw beschikbaar te stellen. Zo werd in de twintigste jaren van deze eeuw het de gemeente Groesbeek belet kerkenbouw in de buurtschap Horst te subsidiëren, omdat de Kroon in beroep van oordeel was, dat het gemeentebelang niet in die mate bij de kerkenbouw betrokken was, dat het verlenen van subsidie als gerechtvaardigd kon worden beschouwd.

Mijnheer de Voorzitter! Men kan zich de vraag stellen, of het goede zin heeft de subsidiëring van kerkenbouw, die gemeenten zich in het verleden hebben aangetrokken, thans geheel naar het Rijk over te hevelen. Een vraag, die deze regering, decentralisatie tot een harer programmapunten gemaakt hebbende, ongetwijfeld ernstig zal hebben overwogen, toen zij

Troostwijk

moest beslissen welke overheid hier een taak zou worden toebedeeld. Nu is er voor gemeentelijke subsidiëring wel het een en ander te zeggen. Het is een van de primaire communale taken, de nieuwe wijken aan te wijzen, tot stand te doen brengen en met centrale voorzieningen te doen stofferen. Maar het is een kwaad punt — de commissie-Sassen wees daar op —, dat men in een zeer delicate zaak als de kerkensubsidiëring in ons land nu eenmaal is een grote mate van ongelijkheid van gemeente tot gemeente zou moeten constateren. Het is weinig acceptabel, dat in de ene gemeente wel, in de andere gemeente niet zou worden gesubsidieerd, daargelaten nog de verschillende hoogten, welke de gemeentelijke subsidiëring van plaats tot plaats te zien zou geven. Daarbij komt dan nog, dat bij de huidige financiële verhouding tussen Rijk en gemeenten de draagkracht in de onderscheidene gemeenten zeer verschillend is, terwijl de behoefte aan kerken en bezinningscentra ook van plaats tot plaats verschilt. Hoewel in het algemeen voorstander van decentralisatie, acht ik de argumenten voor een centrale subsidieverlening in het onderhavige geval zo sterk, dat ook ik aan een rijkszaak te dezen de voorkeur geef. De kerken en bezinningsgenootschappen weten dan tenminste waar zij aan toe zijn. Dat wisten zij in de voorafgegangene jaren niet, want zelfs als de gemeenteraad de helpende hand wilde bieden, moest nog maar worden afgewacht of hogere organen niet een spaak in het wiel zouden steken.

Ik noemde reeds het geval-Groesbeek. Ik kan daar als recent voorbeeld aan toevoegen het Koninklijk besluit van 13 mei 1961 nr. 10. De raad van Grootegast had besloten de gemeentebegroting te wijzigen in dier voege, dat op die begroting een bedrag van f 100 000 voor kerkenbouwsubsidiëring werd geraamd. In hoogste instantie werd aan dit besluit goedkeuring onthouden, met als argument, dat de gemeentebegroting niet sluitend was. Dit Koninklijk besluit lijkt mij weinig begrijpelijk, omdat mij bij onderzoek is gebleken, dat de begrotingen van gemeenten, welke een subsidieverordening voor de bouw van kerken en bezinningscentra in het leven hebben geroepen en die op grond van die verordeningen uitgaven hebben gevoteerd, bepaald niet alle een beeld geven van een bloeiend gemeentelijk financieel bestel. Dit Koninklijk besluit is echter wel illustratief voor de onzekerheid, welke bij voortdurende van gemeentelijke subsidiëring zou blijven bestaan.

Ter wille van de rechtszekerheid en de rechtsgelijkheid kunnen wij dus met een subsidiëring door het Rijk meegaan.

Mijnheer de Voorzitter! Het Koninklijk besluit van 9 augustus 1954 inzake subsidiëring van kerkenbouw te Nijmegen heeft grote gevolgen gehad. Bij dit Koninklijk besluit toch besliste de Kroon, dat gemeentelijke subsidiëring van kerkenbouw niet in strijd is met enige wettelijke bepaling. Daarmee verwierp de Kroon het argument, dat door Gedeputeerde Staten van Gelderland was gebruikt voor het niet-goedkeuren van het subsidiebesluit van de Nijmeegse gemeenteraad, als zou met deze subsidiëring inbreuk zijn gemaakt op het beginsel van scheiding van kerk en staat, krachtens hetwelk geen bindingen, ook niet van financiële aard, tussen overheid en kerk zouden mogen bestaan.

Deze Koninklijke beslissing heeft de stoot gegeven tot het vaststellen door talrijke gemeenteraden van verordeningen, waarvan de inhoud grote gelijkenis vertoont met de inhoud van het nu in behandeling zijnde wetsontwerp. De discussies in talrijke gemeenteraden concentreerden zich opnieuw op de vraag, welke staatsrechtelijk ook voor dit wetsontwerp van beslissende betekenis is, of subsidiëring van kerken in strijd is met de Grondwet. De tegenstanders van subsidiëring zijn blijkbaar door dit Koninklijk besluit van 1954 geenszins overtuigd van de staatsrechtelijke vlekkeloosheid van kerkenbouwsubsidiëring en in het voorlopig verslag hebben „verscheidene” leden van deze Kamer zich m.i. al te voorzichtig opgesteld door te zeggen, dat de vraag of het de overheid geoorloofd is tot subsidiëring van kerkenbouw over te gaan „in algemene zin” niet beslist ontkennend beantwoord behoeft te worden.

Mijnheer de Voorzitter! In ons staatsrecht vindt men nergens expressis verbis het beginsel van scheiding van kerk en staat geproclameerd. De term is slechts te vinden in de motivering van de Koninklijke besluiten van 29 juli 1868, *Srb.* 115 en 116. Bij deze besluiten werden de departementen van eredienst opgeheven, omdat „de voortdurende instandhouding van die departementen niet strookt met het staatsrechtelijk beginsel van scheiding van kerk en staat”.

Boasson heeft in „Nederlands Bestuursrecht”, deel II, blz. 139 e.v., betoogd, dat de uitdrukking „scheiding van kerk en staat” slechts behoort tot de algemene leuzen, die niet meer dan een zekere strekking uitdrukken, terwijl ons geacht medelid de heer Diepenhorst in zijn werk „De verhouding tussen Kerk en Staat” heeft gesteld, dat deze term in genen dele meer geschikt is voor praktisch-wetenschappelijk gebruik, omdat hij alle vaste omlijning door te zware historische belasting heeft verloren.

De strijd over de vraag, of het beginsel geldt of niet, komt niet voor het eerst bij de subsidiëring van kerkenbouw om de hoek. Waar het echter om een financiële verhouding gaat, hebben wij, Van der Pot stelt het in zijn Handboek, 7de druk, blz. 477, uitdrukkelijk vast, het scheidingsbeginsel nooit gekend. Verwezen kan worden naar artikel 185 der Grondwet. Herhaaldelijk zijn nieuwe traktementen voor de voorgangers der kerkelijke gemeenten van rijkswege toegekend. Ook na de bevrijding zijn nieuwe traktementen gegeven. Als criterium werd hierbij gesteld: sterke uitbreiding van de bevolking of verplaatsing van bevolkingsgroepen, waardoor zich een nieuw bevolkingscentrum heeft gevormd of waardoor bestaande bevolkingscentra zodanig zijn toegenomen, dat een belangrijke uitbreiding aan de geestelijke verzorging van de bevolking moet worden gegeven.

Wanneer men nu de motieven, aan het in behandeling zijnde wetsontwerp ten grondslag gelegd, vergelijkt met die, welke het Rijk hebben gemaakt voor traktementen toe te kennen, dan valt een zekere analogie niet te ontkennen. Dit wetsontwerp bevat dus geen novum ten aanzien van het beginsel scheiding kerk en staat, op grond waarvan wij het zouden moeten afwijzen. Ik laat nu nog maar buiten beschouwing de subsidiëring van kerkenbouw in mijn gemeenten en in de nieuwe polders. Het zou interessant zijn van de Minister te vernemen, of, nadat deze wet in werking zal zijn getreden, het Staatsbedrijf der mijnen met subsidiëring zal doorgaan. Wat men met Buys de term „scheiding van kerk en staat” aldus op, dat de kerk door de subsidieverlening haar zelfstandigheid niet mag verliezen, dan kan men, gezien de structuur van het ontwerp, waarbij slechts sprake is van een formele controle op de kerkenbouw, evenzeer zijn stem rustig in positieve zin uitbrengen. En ten slotte: de genootschappen zijn vrij al of niet een beroep op het Rijk om een bijdrage te doen. Daar, waar men de mening is toegedaan, dat het kerkvolk zijn kerken zelf moet betalen, vrage men dan maar geen premie.

Mijnheer de Voorzitter! De stroomversnelling in de noodzakelijke investeringen en de hoogte der bouwkosten, waarvan de memorie van toelichting spreekt, lijken mij voldoende aanleiding om tot algemene subsidiëring van kerkenbouw en van de bouw van bezinningscentra te komen.

Na de tweede wereldoorlog zijn steden en dorpen uitgebreid met nieuwe wijken in een tot dan ongekende omvang. Er zijn, behalve inconvenienten voor de bewoners, bepaald gevaren aan verbonden, indien men die nieuwe wijken verstoken laat van wijkvoorzieningen, waarbij met name gedacht moet worden aan gebouwen voor kerkdienst en bezinning.

In het rapport van de Studiecommissie-woonwijken, ingesteld door het Nederlands instituut voor volkshuisvesting en stedenbouw en het Instituut voor sociaal onderzoek van het Nederlandse volk, leest men daarover op blz. 76:

„Wat ten slotte de voorzieningen voor het kerkelijk leven betreft, hier zijn het slechts ten dele realiseringmogelijkheden, die de tijdige totstandkoming van kerken

Troostwijk

en kerkelijke centra vaak in de weg staan; de problemen zijn hier vooral van financiële en organisatorische aard. Dit laatste is wel van betekenis, omdat het hier uitsluitend voorzieningen op wijkniveau betreft, die derhalve eerst na gereedkoming van de gehele wijk rendabel zijn te achten. Zolang de kwestie van de subsidiëring van kerkenbouw niet tot een algemeen aanvaarde oplossing is gebracht, kan niet worden bepaald of de realisering van kerken en andere ruimten voor kerkelijke doeleinden al dan niet binnen de sfeer van de faseplanning kan worden gebracht."

Als men met mij van mening is, dat faseplanning van uitnemende betekenis moet worden geacht, kan men zich er slechts over verheugen, dat de financiële beletselen voor tijdige stichting van kerken en bezinningscentra door premieverlening althans gedeeltelijk worden weggenomen.

Mijnheer de Voorzitter! De motieven voor de premieverlening vragen nog een ogenblik de aandacht.

Bij de gemeenten heeft voor subsidiëring als hoofdmotief gegolden de leefbaarheid van de nieuwe wijken, de gestegen bouwkosten en het openbaar belang, dat bij die leefbaarheid in het geding is. De stroomversnelling in de voor de besturen noodzakelijke investeringen betekende een dringende uitnodiging tot het bieden van de helpende hand. Die motivering vinden wij in de memorie van toelichting tot dit wetsontwerp terug, maar die motivering maakt het ook tot eis van rechtvaardigheid — B. en W. van Utrecht introduceerden bij hun voordracht tot subsidiëring het evenredigheidsbeginsel —, dat genootschappen, die bezinningscentra willen bouwen, dezelfde subsidie-aanspraak hebben als kerkbesturen, die kerken willen bouwen. Vandaar, dat mijn politieke vrienden en ik de wijziging in het oorspronkelijke wetsontwerp door de Tweede Kamer naar aanleiding van het amendement-Scheps c.s., krachtens welke voor de premieverlening kerken en bezinningscentra op één lijn worden gesteld, van harte toejuichen. De overheid stelde zich geen partij in de geestelijke keuze van de ingezetenen. De Tweede Kamer heeft bij de stemming over het geamendeerde wetsontwerp blijk gegeven van een wijze verdraagzaamheid, die wij gaarne op alle terreinen van openbaar bestuur zouden ontmoeten. Die verdraagzaamheid is voor ons niet slechts een spelregel van democratisch bestuur, maar één van de meest elementaire beginselen van democratie. Jammer alleen, dat verzuimd is, de naam van de wet aan te passen aan haar geamendeerde inhoud, maar dat is slechts een onoverkomelijke schoonheidsfout.

Ik moge mij nog enkele opmerkingen veroorloven ten aanzien van de afzonderlijke artikelen van het wetsontwerp.

Met betrekking tot artikel 2, sub *d*, hebben wij om een verduidelijking gevraagd van het begrip „vervanging”, omdat de ervaring met de uitvoering van de gemeentelijke verordeningen heeft geleerd, dat de praktijk hier moeilijkheden biedt en dat het zonder nadere precisering van het begrip „vervanging” de organisatie van het kerkgenootschap kan zijn, welke beslist over de vraag van al of niet premieverlening. Het lijkt ons en voor de adviescommissie en voor de uitvoerende macht van eminent belang, dat uitdrukkelijk wordt uitgesproken, dat het nimmer de organisatie van het kerkgenootschap kan zijn, welke te dezen beslissend is. Met andere woorden: dat het er uitsluitend op aankomt, of materieel gesproken van een vervangend kerkgebouw sprake is, in welk geval dan geen premie wordt verleend. Het zal mij aangenaam zijn, van de Minister te mogen vernemen, dat ook hij van mening is, dat hier slechts een materieel criterium mag worden aangelegd.

Het heeft ons teleurgesteld, mijnheer de Voorzitter, dat bij de premieverlening geen rekening zal worden gehouden met de kosten, verbonden aan het aanbrengen van werken van kunst in of aan een kerkgebouw. Nu — gelukkig — bij de stichting van rijksgebouwen, scholen en gemeentelijke gebouwen een bepaald percentage van de bouwkosten voor kunstwerken mag worden bestemd en juist bij bouw van ker-

Troostwijk e. a.

ken en bezinningscentra kunstwerken als een integrerend onderdeel van deze gebouwen kunnen worden beschouwd, is het moeilijk te begrijpen, dat uitgerekend hier de Regering medewerking weigert, in plaats van de besturen te stimuleren. Zou, zo vraag ik, de Minister deze zaak nog eens ernstig willen overwegen?

Het antwoord met betrekking tot onze bedenkingen tegen de datum van ingang van subsidiëring heeft ons geenszins kunnen overtuigen. Het feit blijft, dat de ratio van de premieverlening ook en in zeker niet mindere mate gold in de jaren '50. De besturen, die op een vroeg tijdstip hun taak verstonden, worden achtergesteld bij die, welke van minder voortvarendheid blijk gaven. Bovendien blijft het feit bestaan, dat de gemeentebesturen, die in afwachting van een wettelijke regeling van een verheugend inzicht in de noodzaak van premieverlening blijk gaven door alvast een gemeentelijke subsidie-regeling in het leven te roepen, de daarbij veelal gestelde terugbetalingsvoorwaarde nu niet vervuld zien. Dat zal voor de toekomst gevolgen hebben. Nu kan men stellen, dat die gemeentebesturen dan maar niet op komende rijksregelingen moeten anticiperen, maar hierbij worde toch niet vergeten, dat als regel grote belangen, welke de gemeenten nu eenmaal sneller kunnen behartigen dan de rijkswetgever, op het spel staan. Wat de gemeenten nu bij de premieverlening voor kerken en bezinningscentra beleven, is eerder ondervonden bij de subsidiëring van het bijzonder kleuteronderwijs. Het komt mij voor, dat de paraatheid van verschillende gemeenten hier andermaal slecht wordt beloond en dat daarmee miskend wordt, dat de gemeenten als natuurlijke taak hebben nieuw opkomende behoeften als waarvan hier sprake is als overheid het eerst te onderkennen en daarin te voorzien. Het grote voordeel daarvan voor de centrale overheid is, dat op deze wijze ervaringsmateriaal beschikbaar komt voor eventueel naderhand noodzakelijke wettelijke regelingen.

Wij zouden het voorts op prijs stellen, indien de Minister als nog een antwoord zou geven op de in het voorlopig verslag gestelde vraag of het de gemeenten toegestaan zal zijn premies te verlenen voor in de jaren '50 gebouwde kerken en bezinningscentra. Weliswaar acht de Minister het blijkens de memorie van antwoord weinig voor de hand liggend, dat gemeentebesturen dergelijke regelingen treffen, doch er zijn ons gevallen bekend, dat gemeenten alleen omdat zij in de veronderstelling waren, dat de rijksregeling wel terugwerken de kracht zou krijgen, ontwerp-gemeentelijke regelingen in de ijskast hebben gezet en op dit motief aanvragen om gemeentelijk subsidie hebben afgewezen. Geenszins ondenkbaar is, dat de betreffende gemeentebesturen toch nog die regelingen zullen vaststellen, omdat zij niet de voortvarende kerkgenootschappen en corporaties de dupe willen laten worden van de late inwerkingtreding van de wet. Ik zou mij zelfs kunnen voorstellen, dat er gemeentebesturen zijn, die met mij betrouwende, dat de rijkspremierlening pas op 1 maart 1961 ingaat en met mij van mening zijnde, dat daardoor de energiekste kerken en corporaties worden achtergesteld, gemeentelijke subsidiëring van in de jaren '50 gebouwde kerken en bezinningscentra nog zouden willen aanvatten. Het zou voor die gemeenten belangrijk zijn, exact te weten hoe de Regering de bedoelde raadsverordeningen tegemoet zal treden.

De heer Matser (K.V.P.): Mijnheer de Voorzitter! Naar mijn mening heeft de toenmalige Regering in 1955 een juist besluit genomen door in het leven te roepen de commissie-Sassen, welke commissie zich in het bijzonder bezig heeft gehouden met het moeilijke terrein, dat bij de behandeling van dit wetsontwerp aan de orde is, nl. het moeilijke terrein van de financiële verhouding tussen kerk en staat.

Ik verheug mij zeer, dat de Regering de voornaamste conclusies van het rapport-Sassen heeft overgenomen, maar ook nu wederom in de stukken te kennen geeft, dat niet alle argumenten, die door de commissie-Sassen met betrekking tot het uitbrengen van de conclusies zijn gehanteerd, door haar wor-